

- тиви розвитку банківської системи України збірник наукових праць Вип. 31 (2011) «Українська академія банківської справи Національного банку України».
10. Стан міжбанківського кредитного ринку – 2006-2013 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua/files/CREDITLAST.xls;
11. Статистичний бюлетень (електронне видання) НБУ. Кредити надані депозитними корпораціями (крім НБУ). Лютий 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/files/3.3-Loans.xls>.
12. Щетинін А.І. Гроші та кредит / А.І. Щетинін. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 440 с.

УДК 336.228.34

Михальчук Н.М.

*викладач кафедри фінансово-економічної безпеки
Тернопільського національного економічного університету*

КОЛЕКТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ ПОДАТКОВО-БОРГОВИХ РИЗИКІВ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Стаття розкриває проблеми забезпечення фінансової безпеки держави, зумовлені низькою ефективністю стягнення податкової заборгованості. З метою їх усунення запропоновано використання діяльності колекторських фірм у якості професійного адміністратора податкових боргів, виявлено переваги даних послуг. Досліджено особливості регулювання діяльності вітчизняних колекторів та проаналізовано позитивний зарубіжний досвід. Сформульовано рекомендації щодо організації співпраці фіскальних органів та колекторських фірм задля посилення рівня фінансової безпеки держави.

Ключові слова: податковий борг, фінансова безпека держави, колекторська діяльність.

Михальчук Н.М. КОЛЛЕКТОРСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК ИНСТРУМЕНТ ПРЕОДОЛЕНИЯ НАЛОГОВО-ДОЛГОВЫХ РИСКОВ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА

Статья раскрывает проблемы обеспечения финансовой безопасности государства, обусловленные низкой эффективностью взыскания налоговой задолженности. С целью их устранения предложено использование деятельности коллекторских фирм в качестве профессионального администратора налоговых долгов, выявлены преимущества данных услуг. Исследованы особенности регулирования деятельности отечественных коллекторов и проанализирован положительный зарубежный опыт. Сформулированы рекомендации по организации сотрудничества фискальных органов и коллекторских фирм для усиления уровня финансовой безопасности государства.

Ключевые слова: налоговый долг, финансовая безопасность государства, коллекторская деятельность.

Mykhalchuk N.M. COLLECTION ACTIVITIES AS A TOOL TO OVERCOME THE TAX-DEBT RISK OF FINANCIAL SECURITY OF THE STATE

It reveals the problem of ensuring the financial security of the state, due to the low efficiency of recovery of tax arrears in the article. In order to eliminate it is proposed using of collection firms as a tax professional administrator duties, it is also discovered the benefits of these services. Peculiarities of regulation of domestic reservoirs and analyzed positive foreign experience. It is formed recommendations of the organization of cooperation between fiscal and debt collection companies in order to enhance the level of financial security.

Keywords: tax debt, financial security, collection activity.

Постановка проблеми. Становлення і розвиток податкової системи України відбувається в умовах постійної зміни законодавчого поля, коливань економічної кон'юнктури і непередбачуваності перспектив для жодної зі сторін податкових відносин. Слабкими місцями податкової складової вітчизняної фінансової безпеки ми вважаємо податковий борг, який щороку зберігається та наростає, значні обсяги ухилення від оподаткування, продукування кризових явищ на підприємствах-податкових боржниках, їх банкрутство. Як результат – фінансова система втрачає суттєву частку ресурсів через тотальне списання податкової заборгованості. Відтак, гостро постає необхідність пошуку нових, більш ефективних методів погашення податкової заборгованості в інтересах підвищення рівня фінансової безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед фахівців, що займалися вивченням податкового боргу, виділяємо А. Олійник, С. Онишка, О. Тимченко, А. Яковлеву та ін. Важливий вклад у розробку теоретичних основ фінансової безпеки внесли О. Барановський, В. Геєць, М. Єрмошенко, Б. Карпінський, В. Коваленко, В. Мунтіян, С. Науменкова, А. Сухо-руков. Незважаючи на високий ступінь опрацювання вказаної тематики, зазначимо, що дослідження по-

даткової складової фінансової безпеки на даний час представлено фрагментарно, при цьому роль податкового боргу в забезпеченні фінансової безпеки держави залишається невстановленою.

Питанням мінімізації заборгованостей та організації діяльності колекторських компаній приділяється значна увага у вітчизняній та зарубіжній економічній літературі, зокрема такими науковцями, як: Ф. Бутинець, Л. Бондаренко, С. Дробязко, Я. Зинзюком, І. Кравченко, Т. Філіпенко, І. Ямборко. Проте можливість використання колекторських компаній з метою погашення податкової заборгованості в контексті забезпечення фінансової безпеки досліджується нами вперше.

Постановка завдання. Завдання дослідження полягає у розробці теоретичних підходів до використання колекторської діяльності як інструменту подолання податково-боргових ризиків фінансової безпеки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з ключових індикаторів фінансової безпеки є ресурси у розпорядженні держави, якими виступають податки. Податкові надходження одночасно є способом забезпечення фінансової стійкості та фактором ризику та залежності. Відтак, констатуємо, що їх неповнота

є прямим ризиком для держави. Таким чином, виникає проблема попередження виникнення та наростання податкового боргу, а також підвищення ефективності заходів оптимізації сум накопиченого боргу до бюджетів.

Висловлюючи необхідність зростання рейтингу податкової заборгованості в ієрархії макроекономічних проблем, прослідкуємо тенденції цього негативного явища (рис. 1).

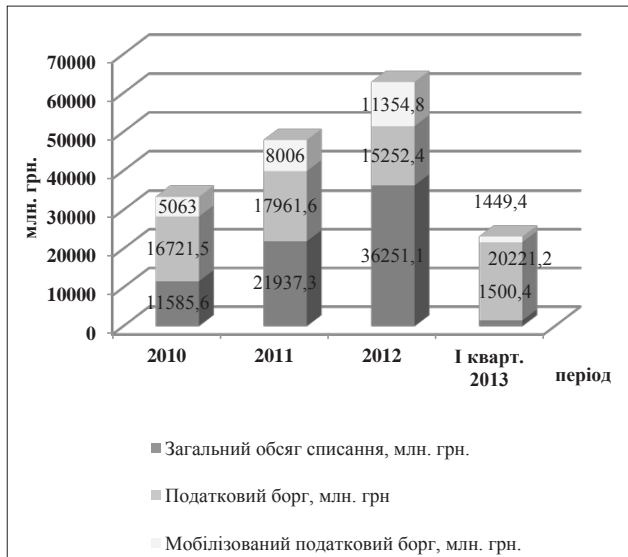

Рис. 1. Співставлення обсягів податкового боргу, мобілізованих сум податкової заборгованості та списання за 2010-I квартал 2013 рр. в Україні

Джерело: складено за [1]

Інструменти, що наразі використовуються у фіскальній практиці, засвідчили свою неефективність. За оцінкою Рахункової палати, на кожну гривню сплаченого до бюджету грошовими коштами податкового боргу в 2012 році відбувся приріст новоствореного податкового боргу в розмірі 1,21 грн., а в I кварталі 2013 року – 3,12 гривні. Після набрання чинності Податковим кодексом було списано понад 30,5 млрд. грн. податкового боргу та розстрочених грошових зобов'язань [2]. Як видно з рисунку, скорочення податкового боргу на даний час досягається шляхом списання його як безнадійного, що означає безповоротну втрату фінансових ресурсів для держави. На нашу думку, не всі з перелічених в законодавстві обставин, що визначають неможливість повернення боргу, є абсолютно беззаперечними. Так, недостатність активів, дія непередбачуваних обставин, смерть фізичної особи, закінчення строку позовної давності роблять його погашення неможливим. Однак законодавчо закріпленими критеріями віднесення боргу до даного статусу є також фіктивність боржника-юридичної особи та перебування особи у розшуку понад 720 діб. Вважаємо, що такі обставини не лише не звільняють від відповідальності, а і потребують застосування додаткових більш жорстких санкцій кримінальної відповідальності. Поряд з цим при ефективному адмініструванні дані статуси можуть розцінюватися як борговий потенціал бюджетних надходжень.

На даний час стягнення прострочених боргів найширше практикують банки, все частіше практикуючи використання послуг посередників – колекторських компаній. Колекторство – це робота спеціалізованої організації з обробки безперечної заборгованості фі-

зичних і юридичних осіб перед банками та іншими кредитними установами а також аналізу вірогідності повернення і здійснення самих процедур для її стягнення [3]. Зараз в Україні діє більше 200 колекторських компаній, які об'єднані в Асоціацію учасників колекторського бізнесу України.

Пропонуємо використати їх досвід залучення колекторських фірм для погашення заборгованостей третіх осіб в процесі стягнення податкової заборгованості. На наш погляд, така новація матиме ряд позитивних наслідків в контексті забезпечення податково-боргової безпеки держави: передача адміністративного навантаження на іншого стягувача, професійний підхід до процесу та, що найважливіше, можливість негайного погашення ризикованих випадків боргу.

Аналіз світового досвіду дозволяє стверджувати, що в країнах Європи діяльність колекторських компаній має більш консультативний характер. Тобто головною їх метою є пошук компромісу та шляхів виходу зі складних ситуацій, у яких з тих чи інших причин опинилися боржники. Головними засобами вирішення проблем європейські колекторські компанії вважають конструктивний діалог та співпрацю з банківськими установами. Основним принципом діяльності колекторів в зарубіжних країнах є забезпечення так званої «реанімації» боржників, тобто створення умов для їх адаптації в умовах ринку після стягнення суми кредиту. Мова йде про те, щоб боржник міг пережити цю процедуру та не залишитися банкрутом. Таким чином, методи діяльності колекторів в Європі значно відрізняються від методів вітчизняних колекторів, що, безумовно, змінює й зміст самих правовідносин [4].

Запроваджуючи такий метод взаємодії з боржниками, необхідно врахувати декілька моментів. Насамперед те, що на даний момент колекторська діяльність в Україні законодавчо практично не врегульована, тому часто виходить за рамки правового поля, при тому, що загрозові вимоги є неприпустимим в демократичній, правовій державі. Метою правового регулювання є чітке встановлення прав, обов'язків та відповідальності сторін, діапазону дій щодо переконання боржника, що є припустимими.

Також, зважаючи на специфіку об'єкта стягнення, зрозуміло, що колекторська фірма повинна бути ретельно вивіреною, тому ми пропонуємо вибіркоче залучення колекторів до співпраці з податковими органами. До основних критеріїв вибору колекторської організації для виконання державного замовлення відносимо наступні характеристики:

- 1) професіоналізм керівництва організації та команди спеціалістів;
- 2) арсенал використовуваних інструментів повернення боргу (наявність call-центру, виїзних груп, юридичної підтримки);
- 3) законність методів роботи колекторської організації;
- 4) оперативність і гнучкість роботи (у зв'язку з тим, що ситуація може змінюватися миттєво, наприклад, майно може бути перевезене боржником за один день), завдання колекторської організації – по можливості попередити цей день ще до моменту виникнення цього задуму у боржника);
- 5) автоматизація процесів (бази боржників, програми додзвонювання, результати дзвінків по телефону, календар і результати судових засідань, звітність тощо)
- 7) комфортність співробітництва (система звітності, моніторингу ситуації);

8) погодження рішень;

9) ціна послуг (висока або низька вартість послуг ще не є остаточним критерієм вибору, оскільки цей параметр необхідно розглядати у сукупності з іншими, наприклад, собівартість технологізованого процесу повернення боргу, якість колекторських послуг тощо);

10) результат повернення боргу [5].

Доцільно впровадити процедуру ліцензування на рівні центрального органу виконавчої влади у сфері оподаткування з метою державного регулювання такого виду діяльності.

З позицій забезпечення податкової безпеки особливого значення набуває визначення вартості послуг колекторського агентства. Оплата залежить від варіанту співпраці, які бувають двох типів: безпосередній викуп колекторською компанією заборгованості клієнта з метою подальшої самостійної роботи та діяльність колекторського агентства від імені кредитора на підставі договору доручення за певну винагороду. Зазвичай вона складається з двох частин, перша з яких виступає в якості передоплати, друга – складає від 10 до 40 відсотків від вартості фактично стягнених сум з боржника і сплачується повністю протягом трьох днів з моменту надходження суми заборгованості кредитора. Договором між кредитором і колекторським агентством може бути змінено співвідношення першої і другої частин з метою покладання більшої частини витрат на боржника. На наш погляд, найбільш прийнятним є повний викуп заборгованості або друга форма оплати під гарантію розрахунків з боку держави.

Цікавим є досвід США, де вартість послуг колекторських фірм залежить від того, на якому етапі вони підключаються до роботи, оскільки найголовніше в роботі колекторського агентства – не одержати постанову суду, а разом з інститутом судових приставів досягти його виконання [6].

Не менш важливим є також нормативне закріплення статусів податкового боргу та категорій боржників, до яких може бути застосоване посередництво колекторських фірм – своєрідних критеріїв відбору. На наш погляд, це мають бути найбільш ризиковані випадки: податковий борг у статусі безнадійного, крім боргу державних та комунальних підприємств, боргу фізичної особи, що померла та заборгованості платника, що виникла через обставини непереборної сили; особливий наголос ми робимо на боржниках, що створюють недоїмку протиправної природи, тобто підприємства-фіктивні банкрути, боржники, що вчиняють неправомірні дії у випадку банкрутства, особи, що створили фіктивну фірму, «фірму-одноденку»; особи, що не виконують умов договору розстрочення або порушують умови забезпечення заставного майна; особи, що переховуються від контролюючих органів.

Стосовно податкового боргу, що має кримінальну природу, не можна оминати проблему протидії кримінальному банкрутству. Законодавча дефініція «банкрутство» означає констатацію факту неможливості відновлення платоспроможності, тому «доведення до банкрутства» фактично є доведенням підприємства до ліквідації. Однак після введення судом щодо боржника процедури розпорядження майном виникають труднощі із застосуванням кримінальної відповідальності – банкрутства у повному розумінні немає: неплатоспроможне підприємство буде оголошено таким по закінченні усіх заходів або процедури банкрутства буде зупинено, якщо сторони укладуть мирову угоду. Тому необхідно законодавчо регламен-

тувати можливість відкриття кримінального провадження на етапі виявлення випадків з ознаками доведення до неплатоспроможності, не очікуючи ухвали суду про визнання банкрутом.

Також вважаємо, що випадки, викладені у частинах 1, 2 ст. 212 ККУ (умисне ухилення від сплати податків та ухилення за попередньою змовою групи осіб або ухилення у великих розмірах), слід віднести до випадків створення податкового боргу із можливістю застосування усіх заходів управління заборгованістю, зокрема продажу такого боргу ліцензованому колектору.

Усвідомлюючи всю суперечливість застосування колекторських послуг в стягненні податкової заборгованості та складність імплементації даної новачки у фіскальну практику на сучасному етапі перманентного реформування, в умовах, коли Україна задля уникнення загрози дефолту здійснює багатомільярдні зовнішні запозичення, такий спосіб нейтралізації податково-боргових ризиків для посилення фінансової безпеки вважаємо перспективним та виправданим.

Висновки з проведеного дослідження. Доцільність використання послуг колекторських компаній з метою погашення податкового боргу, на наш погляд, обумовлена рядом факторів. По-перше, це стабілізація надходжень зобов'язань платників-податкових боржників, що позитивно вплине на загальний рівень фінансової спроможності держави. Можливою стане розробка більш професійних сценаріїв повернення боргу, що не призведуть до втрати боржника. По-друге, значно скоротяться адміністративні витрати на штат фахівців із адміністрування податкових боргів. По-третє, підвищення ефективності повернення проблемної заборгованості за рахунок використання спеціальних технологій колекторських фірм значно розвантажить судову систему та сприятиме зниженню її корумпованості, оскільки меншу частку боржників необхідно буде притягувати до відповідальності у судовому порядку. Крім того, делегування «караючої» функції колекторам дозволить частково подолати негативний імідж податкового органу у суспільстві, утверджуючи його роль як сервісної служби.

Для цього передусім необхідно розробити та прийняти Закон України «Про колекторську діяльність в Україні», який повинен охоплювати усі сторони даного виду діяльності, фіксувати вичерпний перелік можливих способів та методів впливу на боржника, регламентувати застосування відповідальності за порушення колекторами конституційних прав осіб, а також містити критерії, за яким відбуватиметься ліцензування колекторських компаній для співпраці із державними фіскальними органами.

Саме в апробації даного інструменту стягнення податкової заборгованості ми вважаємо перспективи зміцнення фінансової безпеки держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Висновки щодо Виконання державного бюджету України за 2010-2012 рр. // Офіційний сайт Рахункової палати України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/category/16739020>.
2. Заходи зі зменшення податкової заборгованості мають бути ефективнішими. Офіційний сайт Рахункової палати України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/16743718>.
3. Дробязко С. І. Особливості нормативно-законодавчого забезпечення організації обліку колекторської діяльності / С. І. Дробязко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vlca_Ekon/2011_36/29.pdf.

4. Філіпенко Т. В. Правове регулювання діяльності колекторських компаній: український та європейський досвід / Філіпенко Т. В., Філатов В. В. // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 4 (16) 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : file:///C:/Users/pc/Downloads/VKPI_soc_2012_4_12.pdf.
5. Бондаренко Л. Критерии отбора коллекторских организаций коммерческими банками / Л. Бондаренко, Я. Зинзюк // Економічний аналіз : зб. наук. праць – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2012. – Вип. 10. – Частина 3. – 412 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://econa.at.ua/Vypusk_10/ea10-3.pdf
6. Інформаційний довідник (рейтингові агентства, кредитні бюро, колекторські компанії) [Електронний ресурс] / Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку. – Режим доступу : http://www.u-fin.com.ua/inf_dov-rakbkk.htm.

УДК 336.225.674:658.14

Нагайчук В.В.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри «Фінанси і кредит»

*Вінницького навчально-наукового інституту економіки
Тернопільського національного технічного університету*

ДОХОДИ І ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТ КОНТРОЛЮ

Стаття присвячена питанню аудиту доходів та витрат господарської діяльності підприємства. Визначено сутність доходів і витрат господарської діяльності підприємства як об'єкта аудиту. Обґрунтовано доцільність впровадження внутрішнього аудиту доходів і витрат. Досліджено критерії оцінки ефективності внутрішнього аудиту. Визначено шляхи удосконалення аудиту доходів і витрат господарської діяльності підприємства.

Ключові слова: доходи, витрати, аудит, підприємство, господарська діяльність, внутрішній аудит.

Нагайчук В.В. ДОХОДЫ И РАСХОДЫ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ОБЪЕКТ КОНТРОЛЯ

Статья посвящена вопросу аудита доходов и расходов хозяйственной деятельности предприятия. Определена сущность доходов и расходов хозяйственной деятельности предприятия как объекта аудита. Обоснована целесообразность внедрения внутреннего аудита доходов и расходов. Исследованы критерии оценки эффективности внутреннего аудита. Определены пути совершенствования аудита доходов и расходов хозяйственной деятельности предприятия.

Ключевые слова: доходы, расходы, аудит, предприятие, хозяйственная деятельность, внутренний аудит.

Nagaychuk V.V. INCOME AND EXPENSES OF THE ENTERPRISE AS AN OBJECT OF CONTROL

The article is devoted to the question of audit of income and expenses of economic activity of the enterprise. The essence of income and expenses of economic activity of the enterprise as an object of audit is defined. Expediency of introduction of an internal audit of income and expenses is proved. Criteria of an assessment of efficiency of an internal audit are investigated. The ways of improvement of audit of income and expenses of economic activity of the enterprise are defined.

Keywords: income, expenses, audit, enterprise, economic activity, internal audit.

Постановка проблеми. Питання дослідження аудиту доходів та витрат господарської діяльності на підприємствах є дуже важливим і актуальним у наш час. Розвиток ринкових відносин в Україні, інтеграція капіталу різних суб'єктів господарювання та умови ведення бізнесу потребують від власників вітчизняних підприємств максимізації доходів та мінімізації витрат діяльності, призводять до ускладнення форм і методів управління витратами. Питання інформаційного забезпечення управління витратами, з одного боку, є невід'ємною складовою цього процесу, а з іншого – вони не мають однозначного підходу. Особливо це стосується вітчизняних підприємств зі складною виробничою структурою, більше ніж третина з яких є збитковими. Чинна облікова система повністю не задовольняє зростаючі потреби менеджменту. Інформація фінансової звітності дозволяє дати лише загальну оцінку фінансового стану підприємства і не може бути використана для обґрунтування управлінських рішень щодо витрат. У зв'язку з цим зростає значення аудиту як однієї з функціональних складових інформаційного забезпечення управління витратами, спрямованої на досягнення стратегічних і тактичних цілей, та вимагає пошуку нових підходів до його вдосконалення.

В умовах фінансової кризи першочерговим завданням вітчизняних підприємств є збереження конкурентоспроможності, що обумовлює підвищення

ролі аудиту як основного фактора збільшення прибутку підприємства. Тож функції аудитора не обмежуються лише підтвердженням достовірності даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності. В існуючих економічних умовах аудитор має надати ґрунтовні рекомендації щодо підвищення прибутку підприємства. Також з розвитком ринкових відносин підприємства почали, окрім основної діяльності, інвестувати вільні активи у фінансову та інвестиційну діяльність, а це неможливо, коли більшість українських підприємств є збитковими чи їх дохід мінімальний. Тому керівники підприємств усвідомили необхідність суворого контролю за доходами підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вирішення проблеми аудиту доходів та витрат зробили як вітчизняні, так і зарубіжні вчені-економісти: А. Бабо, Ф. Вуд, В. Бачинський, М. Білуха, Ф. Бутинець, С. Голов, М. Корягін, С. Котляров, П. Куцик, Є. Мних, В. Озеран, В. Пархоменко, М. Пушкар, А. Садовников, Л. Солошенко, В. Сошко, Н. Ткаченко, Б. Усач, М. Чумаченко та ін. Але варто відмітити, що, незважаючи на таку кількість наукових праць, на сьогодні питанню аудиту доходів та витрат саме господарської діяльності підприємств не приділялося достатньо уваги, тому воно потребує подальшого розгляду.